

Bewoners enquête

Heveadorp Wijk van de toekomst

November 2019

08 maart 2020

Samengesteld door: Cees Egmond
Wim Schoonderbeek

• +31(0)620 3 987 33 • contact@heveainitiatief.nl • p/a Beeklaan 26, 6869 VH HEVEADORP •

TOELICHTING

Dit is de rapportage van de enquête die Hevea Initiatief¹ heeft gehouden onder de bewoners van Heveadorp. Het doel van de enquête is om informatie te verzamelen over hoe de bewoners denken over de verduurzaming en de het aardgasvrij maken van het dorp.

De enquête is uitgevoerd binnen het project "Heveadorp – Wijk van de Toekomst".²

Er is onder meer gevraagd naar de energiebesparende maatregelen die al zijn genomen, die de bewoners in de komende tijd nog willen nemen en is er aandacht gegeven aan de energie verbruikende apparaten in huis en de ouderdom daarvan.

Heveadorp is van oorsprong een fabrieksdorp, behorend bij de Hevea rubberfabriek en heeft nu 325 woningen waarvan bijna een kwart huurwoningen van de woningcorporatie Vivare.

De oudste woningen zijn de oorspronkelijke woningen van het fabrieksdorp. Deze zijn gebouwd tussen 1916 en 1921. Tijdens de 2^e wereldoorlog zijn veel woningen beschadigd of geheel verwoest. Direct na deze oorlog zijn, waar dat kon, de woningen hersteld en werden ook nieuwe woningen gebouwd.

Na de sluiting van de fabriek en de nodige discussies, zijn er eind jaren tachtig veel nieuwe woningen bijgebouwd. Deze woningen vormen nu ongeveer 2/3 van het dorp.

De woningen van voor 1980 vormen de grootste uitdaging bij het zoeken naar adequate oplossingen voor het aardgasvrij maken van Heveadorp.

¹ zie www.heveainitiatief.nl

² zie ook <https://www.wijkvandetoekomst.nu/>

De enquête kon worden uitgevoerd dankzij de vrijwillige inzet van de bewoners Cees, Gea, Kim, WimH, Martijn, Albert, WimS, Marjan en Peter Paul. Ook Marijn heeft, als stagiair bij de gemeente Renkum voor zijn opleiding Milieukunde aan de HAS, een deel van de enquêtes uitgevoerd.

Zij hebben huis-aan-huis aangebeld met het verzoek de vragen te beantwoorden. Dat heeft geresulteerd in een respons van 65%.

Deze rapportage was niet mogelijk geweest zonder de inzet van Gea en WimH bij het verwerken van de antwoorden.

Inhoudsopgave

Toelichting	2
1. Inleiding	4
2. De ideeën van de bewoners	5
2.1 Urgentie	5
2.2 Zorgen	6
2.3 Maatregelen nemen	6
2.3.1 Kennis van maatregelen	7
2.4 Voorwaarden om mee te werken	7
2.4.1 Wat is nodig om mee te willen werken?	8
2.5 Individueel of collectief	8
2.6 Andere toekomstwensen voor Heveadorp	9
3. De energiesituatie	9
3.1 Energieverbruik	9
3.2 Apparaten	9
4. Conclusies	10
5. Aanbevelingen	11
6. BIJLAGEN	1
6.1 Aantal personen in de woning	1
6.2 Leeftijd van de bewoners	1
6.3 Gasverbruik per type woning	1
6.4 Apparaten ouder dan 8 jaar	2
6.5 Bouwjaar woningen	2
6.6 Woninglocaties in Heveadorp	1

1. INLEIDING

In december 2018 is afgesproken dat in Heveadorp het project 'Wijk van de toekomst' zal worden gestart. Doel van dit project is te onderzoeken of Heveadorp aardgasvrij kan worden en zo ja, wat daarvoor de beste maatregelen zijn en hoe dat wordt gedragen in Heveadorp.

Het project wordt uitgevoerd door de gemeente Renkum in samenwerking met Hevea Initiatief, Vivare en Liander en ondersteund door de provincie Gelderland via het Gelders Energie Akkoord [GEA]. Daarnaast is ook de Renkumse Huurders Vereniging bij het project betrokken om de belangen van de huurders extra aandacht te geven.

Hevea Initiatief heeft in oktober en november 2019 een enquête uitgevoerd door middel van interviews onder de bewoners om:

1. In kaart te brengen wat de bewoners vinden van het idee om Heveadorp aardgasvrij te maken;
2. De huidige energiesituatie van de woningen in ons dorp in kaart te brengen.

Er zijn 325 huishoudens in Heveadorp en er zijn 210 ingevulde formulieren teruggekomen (respons is 65%).

De verdeling van de ontvangen enquêteformulieren over de woningtypes was als volgt:

Type woning:	Huurwoning nieuwbouw	Huurwoning rietenkap	Koop- woning	Onbekend	Totaal
Rijtjeshuis hoek	2	6	17	1	26
Rijtjeshuis tussen	12	14	34	1	61
2 onder 1 kap	1	-	83		84
2 onder 1 kap riet	-	-	3		3
Vrijstaand	1	-	32		33
Woonboot	-	-	3		3
	16	20	172	2	210

De rapportage bespreekt de antwoorden op de vragen en kent drie delen.

Deel 1 gaat over wat de bewoners vinden van de ideeën om Heveadorp aardgasvrij te maken.

Deel 2 gaat over de energiesituatie in Heveadorp.

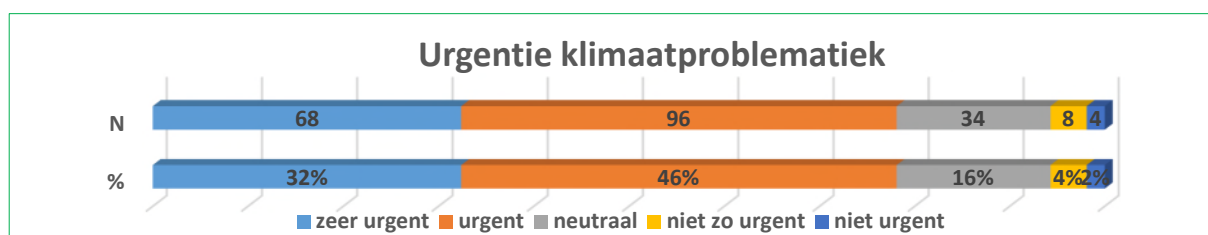
Deel 3 sluit af met conclusies en aanbevelingen.

2. DE IDEEËN VAN DE BEWONERS

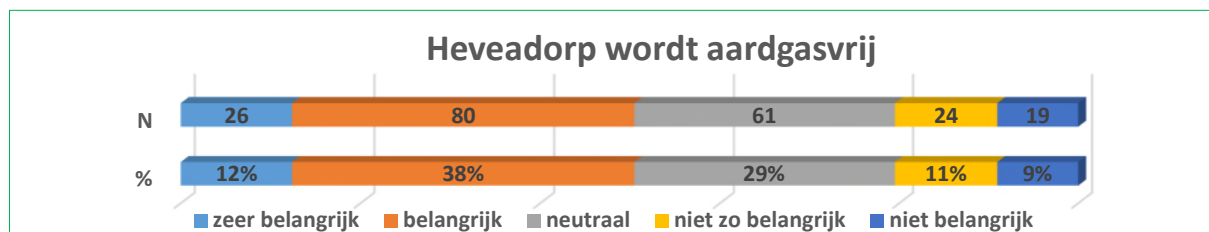
De eerste twee vragen hebben betrekking op de urgentie van de klimaatproblematiek en in welke mate de bewoners vinden dat Heveadorp aardgasvrij moet worden.

2.1 Urgentie

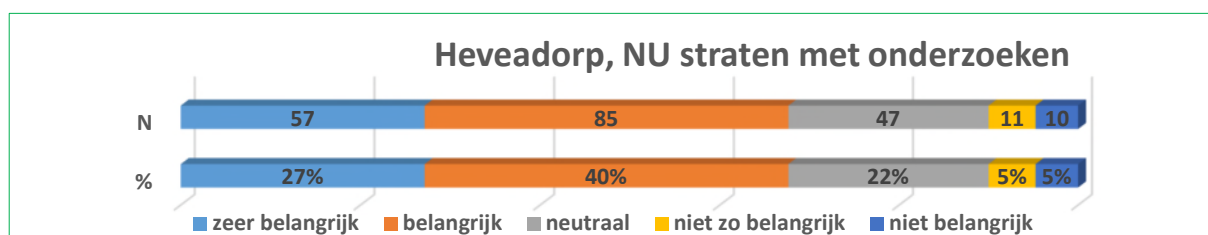
32% van de geïnterviewde Heveanen vindt de klimaatproblematiek zeer urgent, 46% urgent, 16% is neutraal, 4% vindt het niet zo urgent en 2% niet urgent.

De vraag hoe belangrijk men vindt dat Heveadorp aardgasvrij wordt, beantwoordde 12% dat ze dit zeer belangrijk vinden, 38% dat ze dit belangrijk vinden, 29% was neutraal, 12% vindt het niet zo belangrijk en 9% vindt het niet belangrijk.

Op de vraag hoe belangrijk men het vindt dat nu al gestart wordt met onderzoek naar de mogelijkheden voor een aardgasvrij Heveadorp gaf 27% te kennen dit zeer belangrijk te vinden, 41% vindt dit belangrijk, 22% is neutraal, 5% vindt het niet zo belangrijk en 5% vindt het niet belangrijk.

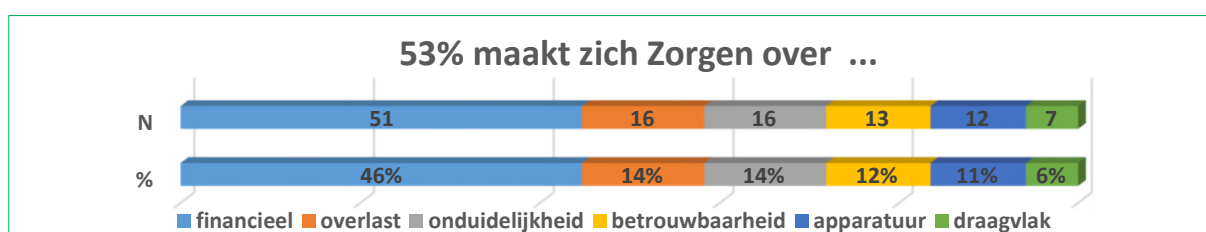

2.2 Zorgen

Er is ook nagevraagd of men zich zorgen maakt over het aardgasvrij maken van Heveadorp 44% maakt zich geen zorgen over het aardgasvrij maken van Heveadorp. Van de respondenten heeft 3% deze vraag niet beantwoord.

Daarentegen maakt 53% zich daar wel zorgen over. De zorgen van deze groep gaan vooral over

- De financiële consequenties (46%),
- Overlast en aantasting wooncomfort (geluid warmtepompen (14%),
- Er is nog veel onduidelijkheid, bijvoorbeeld over wet- en regelgeving, over mogelijke alternatieven en over randvoorwaarden (14%),
- Twijfels over de betrouwbaarheid van de techniek (12%),
- Vervangen van apparatuur (11%)
- Eventuele draagvlak/onrust dorp (6%).

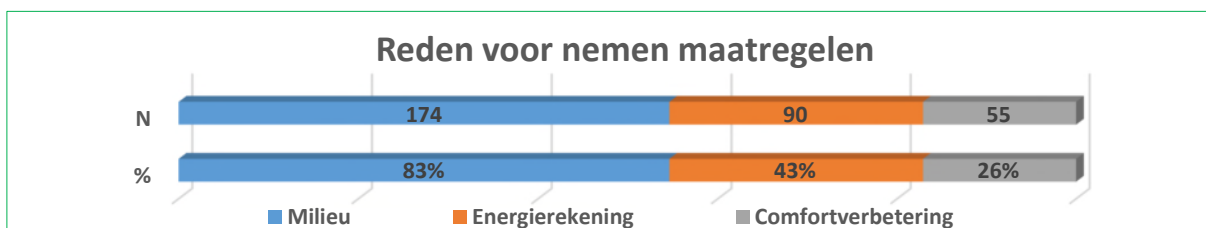
2.3 Maatregelen nemen

Door alle respondenten (210) zijn als belangrijkste redenen om maatregelen te nemen genoemd:

83% vindt het milieu een belangrijke reden om maatregelen te nemen

43% vindt verlaging van de energierekening de reden om maatregelen te nemen

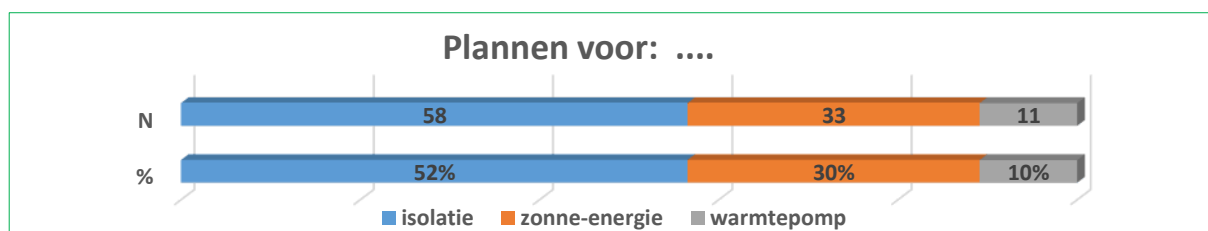
26% zou ook maatregelen willen nemen vanwege comfortverbetering,

50% van de bewoners heeft plannen om energiebesparende maatregelen te nemen.

Die plannen hebben voor 52% betrekking op isolatie, 30% op zonne-energie en 10 % op een warmtepomp.

48% heeft geen plannen om maatregelen te nemen. Zij wachten liever af, vinden het een taak van de verhuurder of hebben alles al gedaan wat (nu) mogelijk is. De resterende 2% heeft deze vraag niet ingevuld of weet het niet.

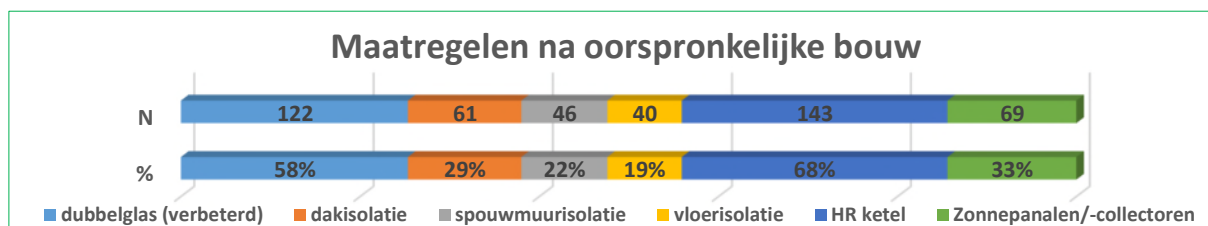
2.3.1 KENNIS VAN MAATREGELLEN

21% van de ondervraagden weet niet welke maatregelen ze moeten laten uitvoeren om de woning energiezuiniger te maken, 48% weet wel wat de opties zijn, maar weet niet welke optie gekozen moet worden en 31% weet wel wat ze moeten doen.

Op de vraag welke energiebesparende maatregelen na de oorspronkelijke bouw zijn toegepast, werd door de respondenten als volgt geantwoord:

58% heeft dubbelglas (HR++) laten aanbrengen, 19% vloerisolatie, 29% dakisolatie en 22% spouwmuurisolatie. Verder heeft 68% een HR-ketel laten installeren. Daarnaast heeft 33% van de ondervraagden zonnepanelen of zonnecollectoren al of niet met een zonneboiler laten aanbrengen. En bij 4 woningen staan warmtepompen.

2.4 Voorwaarden om mee te werken

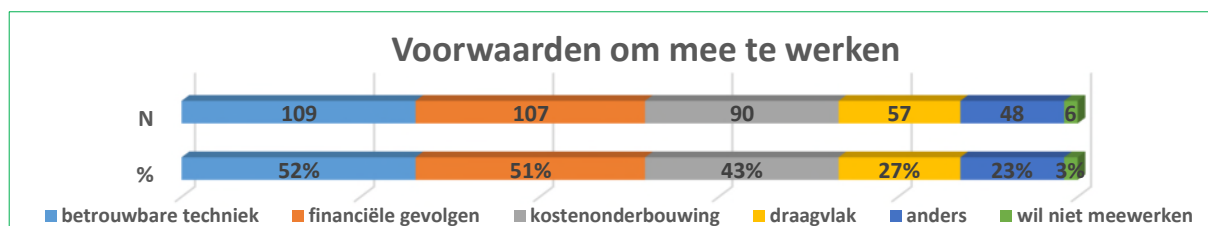
Om mee te werken aan het aardgasvrij maken van Heveadorp moet aan de volgende voorwaarden voldaan worden.

52% van **alle respondenten** vindt dat het om betrouwbare technieken moet gaan en dat deze niet te innovatief mogen zijn (11%),
51% vindt dat de maatregelen mogen geen grote financiële consequenties hebben en 43% vindt dat er een goede kostenonderbouwing moet komen.

Een kwart (27%) vindt dat de gekozen methode door het dorp gedragen moet worden
23% geven ook nog andere redenen zoals

- o Dat er duurzame oplossingen moet komen,
- o Er geen overlast moet zijn,
- o Vivare moet meewerken,
- o Dat men nee moet kunnen zeggen,
- o Dat innovatie mogelijk moet zijn en dat de aanpak goed onderbouwd moet zijn,

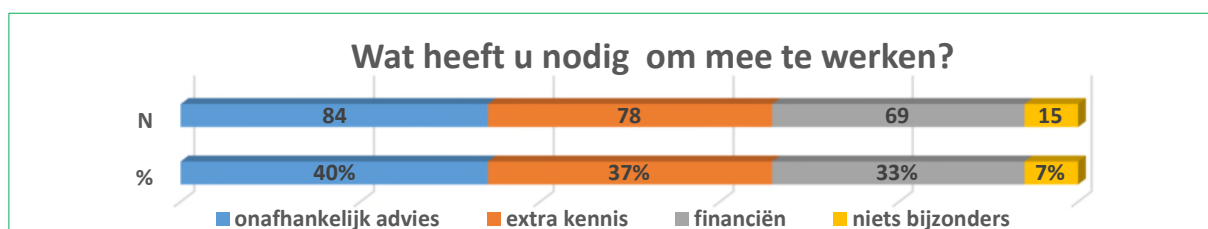
3% wil niet meewerken en 2% heeft niet ingevuld.

2.4.1 WAT IS NODIG OM MEE TE WILLEN WERKEN?

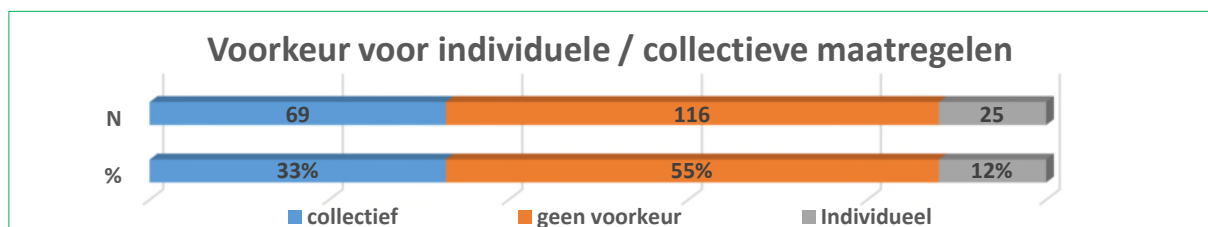
Op de vraag wat heeft men nodig om energiebesparende maatregelen uit te willen voeren, is als volgt geantwoord:

40% wil een onafhankelijk advies, 37 % extra kennis, 33% financiële middelen, subsidie of lening, 7% niet bijzonders.

2.5 Individueel of collectief

Met betrekking tot het type maatregelen (individueel of collectief) heeft 33% een voorkeur voor collectieve maatregelen, 12% een voorkeur voor individuele maatregelen, en 55% heeft geen voorkeur voor het type maatregel dat genomen wordt.

2.6 Andere toekomstwensen voor Heveadorp

In de enquête is ook gevraagd naar welke andere zaken de bewoners in Heveadorp verbeterd willen zien.

In onderstaande tabel staan de top tien onderwerpen die genoemd werden, aangegeven is het aantal maal dat ze genoemd werden.

Onderwerp	Aantal keren genoemd
1. Glasvezel	72
2. Regenwaterafkoppeling	52
3. Ontmoetingsplaats, dorpshuis	49
4. Deelauto's elektrisch	36
5. Fijnstofmeting	32
6. Het groen in het dorp	32
7. Vrachtverkeer door het dorp	31
8. De straatverlichting	30
9. Houtkachels (positief en negatief)	30
10. Speelgelegenheid	29

Deze tabel is gebaseerd op de antwoorden van 187 respondenten.

3. DE ENERGIESITUATIE

3.1 Energieverbruik

Niet iedereen heeft de gegevens over het energieverbruik kunnen of willen invullen. Daardoor gaat het nu om de gasgegevens van 171 en de elektriciteit gegevens van 174 bevraagde inwoners van Heveadorp.

Het totale verbruik per jaar van hen is, *volgens eigen opgave*, 256.458 m³ gas en 532.291 kWh.

In Heveadorp is door de zonnepanelen op 74 woningen 199.681 kWh elektriciteit opgewekt.

Deze cijfers zullen nog vergeleken worden met de cijfers van Liander om zo te constateren in hoeverre de dorpsbewoners goed op de hoogte zijn van het energieverbruik.

3.2 Apparaten

Van de 210 respondenten hebben er 202 de vraag beantwoord over de energie verbruikende apparaten die zij in huis hebben. Niet iedereen lijkt alles aangekruist te hebben, gezien het totaal van enkele apparaten. De belangrijkste apparaten zijn in de volgende tabel weergegeven.

Verwarming	Kachel: gas	Kachel: hout	Kachel: olie	CV alleen verwarming	CV Combi
	11	48	1	4	194
Warm water	CV-combi	Geiser	Grote boiler	Close-in-boiler	Kokend waterkraan
	194	3	5	26	28

Koelen & vriezen	Koelkast	2 ^e koelkast	Vriezer
	202	59	136

Koken & bakken	Kookplaat gas	Kookplaat elektrisch (incl. Inductie)	Oven	(Combi) Magnetron
	133	59	138	155

Wassen & Drogen	Afwasmachine	Wasmachine	Wasdroger
	164	201	131

Anders:	
4x	Elektrische auto: all E 2x / hybride 2x
3x	Infrarood cabine/ sauna
3x	(Tropisch) Aquarium
3	Mechanische luchtventilatie /afzuiging (1x i.v.m. veel vocht in huis)

Circa 40% van de apparaten is ouder dan 8 jaar en zullen waarschijnlijk in de komende 10 tot 15 jaar worden vervangen door minder energie verbruikende types. Daarmee wordt dan 'automatisch' al een energiereductie bereikt.

4. CONCLUSIES

Als eerste kunnen we concluderen dat het grootste deel van de bewoners van Heveadorp doordrongen is van de ernst van de klimaatproblematiek; bijna 80% van de ondervraagden vindt deze problematiek urgent tot zeer urgent. Minder dan 10% vindt de klimaatproblematiek niet urgent.

Wat betreft Heveadorp zelf wordt door 50% van de ondervraagden aangegeven dat zij het aardgasvrij maken van het dorp belangrijk of zelfs zeer belangrijk vinden; 40% staat hierin neutraal of vindt het niet zo belangrijk en een kleine 10% vindt dit aspect helemaal niet belangrijk.

Veel inwoners vinden het aardgasvrij maken van het dorp een belangrijk. Wel maken velen zich zorgen over de gevolgen van het aardgasvrij maken. Daarbij gaat het vooral om de mogelijke financiële consequenties: "zijn de te maken kosten wel op te brengen?", om de aantasting van het wooncomfort en om de vraag of de toe te passen technieken voldoende betrouwbaar zijn.

Ook is er onduidelijkheid over de huidige en komende wet- en regelgeving. Wanneer moet er wat gebeuren? Wat kan ik zelf nog beslissen? Kan ik gedwongen worden om mee te doen?

Een ruime meerderheid van de ondervraagden vindt het in meer of mindere mate belangrijk dat er in ieder geval nu gestart wordt met onderzoek naar de mogelijkheden voor een aardgasvrij Heveadorp. Slechts 10% vindt dit niet belangrijk. Dit geeft een goede ondersteuning aan het initiatief "Heveadorp – Wijk van de Toekomst".

Bijna de helft van de ondervraagden geeft aan plannen te hebben om energiebesparende maatregelen te nemen. Bij de helft daarvan gaat het om plannen om te isoleren, een derde heeft plannen voor aanpassing van het verwarmingssysteem (een warmtepomp, vloerverwarming, cv-vervanging e.d.) en bij ook een derde zijn er plannen voor opwekking van duurzame (zonne)energie.

Huurders vinden het nemen van energiebesparende maatregelen vooral een taak van de verhuurder [Vivare] is.

Mits het op een goede manier gaat gebeuren is er op dit moment een groot draagvlak voor het idee Heveadorp aardgasvrij te maken.

De meeste bewoners geven aan dat het milieu de belangrijkste reden is om maatregelen te nemen. De verlaging van de energiekosten staat op de tweede plaats en comfortverbetering komt in deze rangorde als derde reden naar voren voor het nemen van maatregelen genoemd.

De bewoners van Heveadorp vinden het vooral belangrijk dat de te kiezen technieken betrouwbaar zijn. Heveadorp wil niet experimenteren met te innovatieve technieken die zich nog niet hebben bewezen.

Het wooncomfort mag niet verslechteren, maar moet het liefst nog worden verbeterd. Geluidoverlast van bijvoorbeeld warmtepompen en ander vormen van overlast moeten worden voorkomen.

Op basis van de enquêteresultaten concluderen we dat een derde een voorkeur heeft voor collectieve maatregelen, meer dan de helft heeft geen voorkeur en 12% heeft voorkeur voor individuele maatregelen.

Er is een sterke behoefte aan onafhankelijk advies en meer kennis over de (technische) gevolgen van de maatregelen en over persoonlijke financiële consequenties. Dit vindt men noodzakelijk om de te treffen maatregelen goed te kunnen kiezen.

Alles bij elkaar geven de enquêteresultaten aan dat er een gedegen en goed voorbereid onderzoek moet worden gedaan waarbij alle mogelijkheden van het aardgasvrij maken worden onderzocht.

Ook moet aangegeven worden waarom sommige alternatieven afvallen en wat de verschillende oplossingen vragen van de bewoners, zowel individueel als collectief.

5. AANBEVELINGEN

1. Blijf de bewoners, huiseigenaren en huurders, actief betrekken bij de zoektocht naar mogelijkheden voor een aardgasvrij Heveadorp, om zo het al gecreëerde draagvlak te behouden.
2. Creëer de mogelijkheid voor individuele bewoners van Heveadorp om een onafhankelijk advies in te winnen.
3. Ontwikkel een platform voor kennisuitwisseling.
4. Ontwikkel mogelijkheden voor financiële ondersteuning.
5. Stimuleer een collectieve aanpak van isolatie, zonne-energie en cv-verwarming/vloerverwarming en andere thema's.
6. Geef aandacht aan de gevolgen die het aardgasvrij maken heeft voor het milieu (CO₂-reductie en andere milieuaspecten), de energiekosten en het comfort.
7. Geef bij collectieve oplossingen ook aandacht aan individuele mogelijkheden.
8. Maak duidelijk waarop de keuze van de scenario's is gebaseerd en waarom alternatieven zijn afgevallen
9. Let op dat tempo aansluit bij de wensen en ideeën van de bewoners
10. Verbeter de voorlichting. Het "Klimaatakkoord Renkum Verduurzaamt Samen" van juni 2019 bleek bij de bewoners nauwelijks bekend te zijn.

6. BIJLAGEN

In deze bijlage worden nog wat aanvullende resultaten gegeven van de vragen die gesteld zijn.

6.1 Aantal personen in de woning

Van de huishoudens die de vraag over het aantal bewoners van de woningen hebben beantwoord is

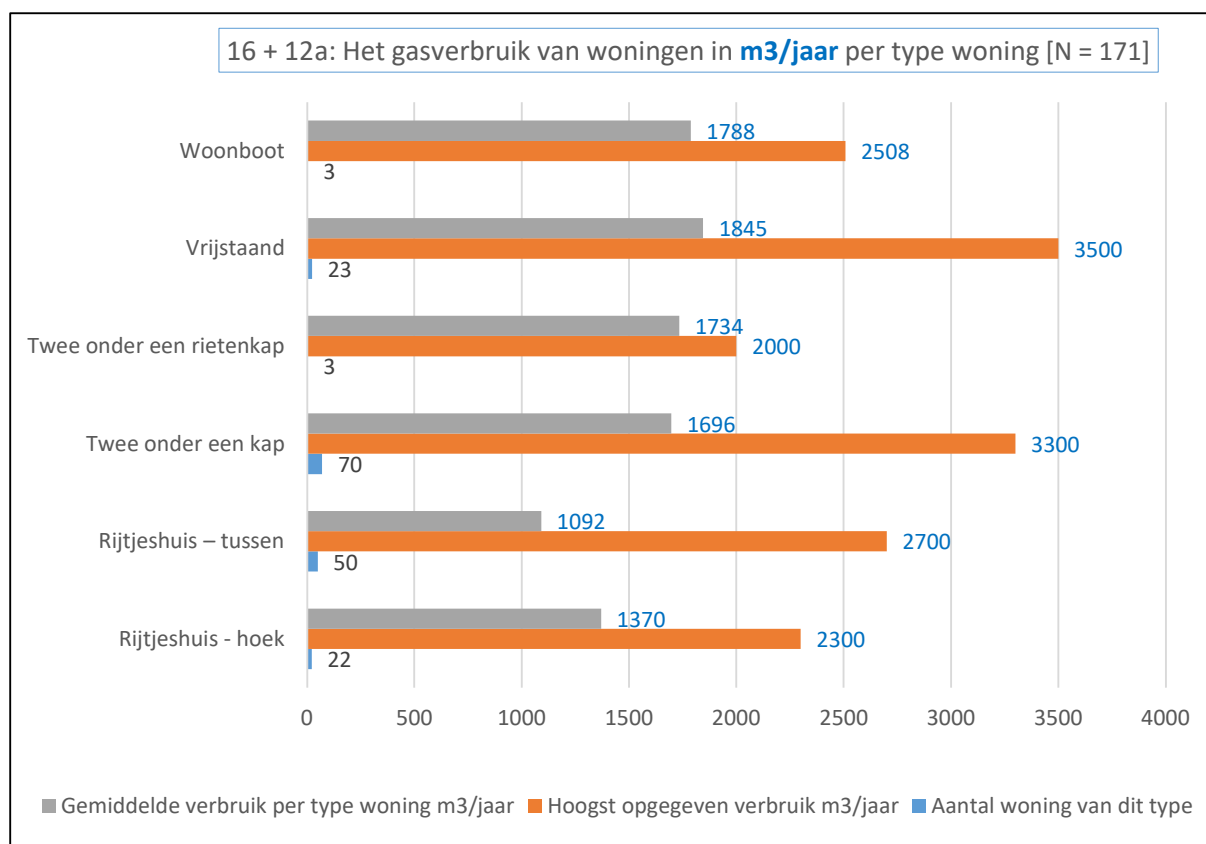
- 23% een 1-persoonshuishouden
- 49% een 2-persoonshuishouden
- 11% een 3-persoonshuishouden
- 11% een 5-persoonshuishouden en
- 6% een 5-persoonshuishouden

6.2 Leeftijd van de bewoners

Op 171 formulieren is de vraag naar de leeftijd van de bewoners ingevuld. Van de oudste bewoners in huis was

- 5% jonger dan 40 jaar
- 37% tussen de 40 en 60 jaar,
- 33% tussen de 60 -70 jaar en
- 25% ouder dan 70.

6.3 Gasverbruik per type woning

6.4 Apparaten ouder dan 8 jaar

Apparaten ouder dan 8 jaar		totaal	%
Type apparaat	Aantal >8 jaar	Aantal gemeld	% . >8 jaar
Gaskachel	6	11	55%
CV solo	1	4	25%
Cv-combi	71	194	37%
Geiser	3	3	100%
Boiler	1	5	20%
Close-in Boiler	10	26	38%
Kokend waterkraan	7	28	25%
Koelkast	77	202	38%
2e koelkast	32	59	54%
Vriezer	49	136	36%
Kookplaat gas	76	133	57%
Kookplaat elektrisch	17	59	29%
Oven elektrisch	65	138	47%
Magnetron	75	155	48%
Afwasmachine	57	164	35%
Wasmachine	65	201	32%
Wasdroger	48	131	37%

Gewogen is gemiddeld ca. 40% van de apparaten ouder dan 8 jaar

6.5 Bouwjaar woningen

Op basis van de BAG (de Basisregistratie Adressen en Gebouwen van het Kadaster) telde Heveadorp in totaal 327 adressen, met 324 woningen en 3 ligplaatsen voor woonboten. Er is nog een 4^e woonboot maar die ligt in Oosterbeeks gebied.

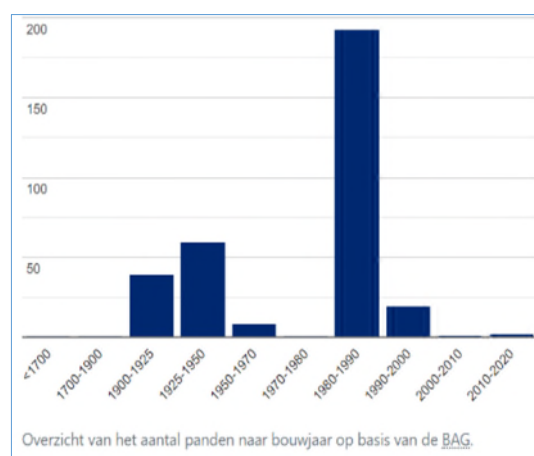
In de periode tussen 1900 en 1925 zijn 39 woningen van de nu bestaande woningen gebouwd.

In de periode tussen 1925 tot 1950 zijn 60 woningen gebouwd en in de periode tussen 1950 en 1970 waren dat 9 woningen. Deze woningen vormen nu ongeveer 1/3 van het dorp en vormen een grote uitdaging voor de oplossingen om Heveadorp aardgasvrij te maken.

In de periode tussen 1980 en 1990 vond er belangrijke nieuwbouw plaats.

Er zijn toen er 193 woningen bijgekomen.

Daarna zijn er tussen 1990 en 2000 nog eens 20 nieuwe woningen bij gekomen en na 2000 nog 3.

6.6 Woninglocaties in Hevedorp

